

Katarzyna Świetla

Katedra Rachunkowości Finansowej

Ewolucja rozwiązań rachunkowości jako determinanta rozwoju rynku specjalistycznych usług finansowych

1. Wprowadzenie

Historia rachunkowości sięga czasów starożytnych. U swoich początków służyła do zapisu najprostszych faktów gospodarczych. Wraz z rozwojem handlu powstała księgowość podwójna, która podlegała dalszemu usprawnianiu na przestrzeni wieków. Kolejne regiony i kraje budowały swoje systemy rachunkowości, które często bardzo różniły się między sobą.

W XX w. rozpoczęła się szybka ewolucja rachunkowości mająca doprowadzić do ujednoczenia jej rozwiązań. Harmonizacja i standaryzacja rachunkowości jest wymogiem obecnych czasów. Ma ona służyć upowszechnieniu globalnych standardów na całym świecie.

Coraz bardziej rozbudowane rozwiązania wymagają jednak od ich użytkowników zdobywania specjalistycznej wiedzy oraz wykorzystania najnowszych zdobyczy techniki, co wiąże się często z ponoszeniem niewspółmiernie wysokich kosztów. Dla usprawnienia obsługi finansowo-księgowej menedżerowie korzystają coraz częściej z oferty firm zewnętrznych specjalizujących się w outsourcingu rachunkowości.

Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na to, w jaki sposób rachunkowość ewoluowała od czasów starożytnych aż do gospodarki globalnej prezentującej w jej zakresie coraz bardziej skomplikowane rozwiązania. Odpowiedzią na

zapotrzebowanie interesariuszy stał się rozwój rynku specjalistycznych usług z dziedziny finansów i rachunkowości, na którym Polska odgrywa istotną rolę, co wskazano w ostatnim punkcie opracowania.

Podstawą artykułu były studia literaturowe, analiza raportów dotyczących rozwoju usług finansowych oraz własne badania na temat prezentowanego problemu.

2. Ewolucja rachunkowości od starożytności do XIX w.

Rachunkowość jest zjawiskiem ekonomicznym mającym co najmniej 10 000 lat historii. Jej powstanie było pochodną wypracowania przez ludzkość systemu liczbowego, a następnie reguł matematycznych [Brown 2006, s. 3–15]¹. Prowadzenie zapisków z zakresu rachunkowości mające na celu wspomaganie pamięci kupców było stosowane już w starożytności w Babilonii, Rzymie i Egipcie. Dowodem na to są pouczenia zawarte w Starym Testamencie: „Cokolwiek przekazujesz, niech będzie w liczbie i wadze, a dawanie i odbieranie – wszystko na piśmie” [*Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* 1982]. Rachunkowość od najdawniejszych czasów nierozzerwalnie wiązała się z prowadzeniem działalności gospodarczej przez kupców, a później przedsiębiorców.

Należy zwrócić uwagę w tym kontekście na okres średniowiecza, który był czasem szerokiej wymiany dóbr pomiędzy miastami włoskimi, obszarem śródziemnomorskim oraz Bliskim i Dalekim Wschodem. Kraje arabskie wniosły do światowej arytmetyki system dziesiętny, co wraz z upowszechnieniem umiejętności pisania i czytania przyspieszyło także ewolucję rachunkowości.

Bardziej skomplikowane transakcje dotyczące coraz szerszego kręgu zainteresowanych wpłynęły na powstanie konta księgowego, które stało się podstawą rejestracji powstających należności i zobowiązań. Przełomem był zapewne XIII w., kiedy udoskonalono konto księgowo, co pozwoliło na zapisy dotyczące wszelkich składników majątku. Pierwszym dziełem na ten temat była księga *Summa de arithmetica*, którą w 1494 r. opublikował zakonnik i matematyk Luca Pacioli (1447–1517) [Waymire i Basu 2008, s. 1]. Opisał on zasady powstałej w Wenecji podwójnej rachunkowości opartej na funkcjonowaniu dziennika i księgi głównej, a także kwestie dotyczące sporządzania inwentarza, bilansu czy rachunku zysków i strat. Historycy rachunkowości uważają, że powstanie tego dzieła było początkiem rozwoju systemu kapitalistycznego.

Francja pozostająca w bliskich kontaktach z Włochami także miała swój wkład w rozwój rachunkowości. To właśnie tam w 1673 r. powstał pierwszy kodeks

¹ R. Brown opisał reguły dotyczące zasad zapisu cyfr i liczb, będących podstawą prowadzenia rachunkowości, począwszy od metod prymitywnych, a skończywszy na nowoczesnych.

handlowy nakładający na kupców obowiązek prowadzenia ksiąg handlowych. Również Anglia dopracowywała swoje przepisy w zakresie rachunkowości, czego efektem było powstanie ustawy o spółkach akcyjnych w 1844 r. [Surdykowska 1999, s. 186]². Przesłanką jej opracowania była potrzeba inwestowania zgromadzonego przez przedsiębiorców kapitału w celu jego pomnożenia. Należy tutaj podkreślić, że w ujęciu historycznym rozwój prawa bilansowego nie przebiegał równomiernie. Był on ściśle związany z powstaniem i rozwojem prawa handlowego³.

Nie doszłoby do tego, gdyby nie istniejący od wieków handel. To on przyczynił się do powstania pieniądza, który wyrażał wartość transakcji i wskazywał na wielkość kapitału czy kredytu. W takich funkcjach jest on stosowany również współcześnie. W warunkach gospodarki rynkowej głównym celem rachunkowości stał się pomiar wyniku finansowego, czego efektem jest pomnażanie kapitału. Rachunkowość w tej perspektywie traktuje się jako „teorię i system pomiaru wartości ekonomicznej pomnażanej w procesie gospodarowania” [Dobija 1997, s. 15].

Wśród głównych przyczyn powodujących konieczność stosowania rachunku pieniężnego majątku i kapitałów, a także dochodów, kosztów i wyników wymienić należy [Micherda 2006, s. 24]:

- powstanie odrębnych podmiotów gospodarczych,
- stosowanie jednostek pieniężnych,
- stosowanie zasady gospodarności,
- potrzebę pozyskiwania informacji rachunkowej.

3. Rachunkowość jako system retro- i prospektywny

Zwrócenie uwagi, że rachunkowość to nie tylko rzędy zapisanych, posortowanych i sumowanych liczb dotyczących opisu zdarzeń *ex post*, wpłynęło na jej postrzeganie jako klucza do prawidłowo podejmowanych decyzji mających wpływ na przyszłość firmy w ujęciu mikroekonomicznym oraz całej gospodarki w podejściu makroekonomicznym [Horngren, Datar i Foster 2003, s. 2–4].

W krajach o rozwiniętej gospodarce w połowie XX w. nastąpił podział rachunkowości zgodnie z konwencją funkcjonalną na finansową, której odbiorcami są użytkownicy zewnętrzni, i zarządczą, będącą podstawą podejmowania decyzji przez użytkowników wewnętrznych. Podział ten wynika zatem z podwójnej roli, jaką odgrywa współczesna rachunkowość. Jest ona źródłem nie tylko rzetelnych informacji retrospektywnych pozwalających na ocenę przeszłych zjawisk, ale także danych prospektywnych umożliwiających podejmowanie racjonalnych

² Był to *Companies Act*, który zawierał podstawowe zasady rachunkowości i rewizji finansowej.

³ Pierwszy polski kodeks handlowy powstał w 1934 r. na mocy Rozporządzenia Prezydenta RP z 27 czerwca 1934 r. (Dz.U. nr 57, poz. 502).

decyzji w celu osiągnięcia oczekiwanych zysków [Nikolai, Bazley i Jones 2007, s. 8]. Wraz z rozwojem globalnej gospodarki zwrócono uwagę, że funkcje te przenikają się wzajemnie, nie wykazując wyraźnych granic. Można nawet uznać, że ostatnio granice stworzone pomiędzy rachunkowością finansową a zarządczą wydają się częściowo zanikać [Ryan, Scapens i Theobald 2002, s. 69].

Definicje spotykane w literaturze wskazują na tradycyjne i współczesne ujęcie rachunkowości. Zgodnie z *Małą encyklopedią rachunkowości* „rachunkowość jest ściśle określonym systemem jednostkowej ewidencji gospodarczej, opiera się na zastosowaniu specyficznych metod postrzegania rzeczywistości w celu ujęcia w pieniądzu stanu i ruchu środków gospodarczych powierzonych jednostkom gospodarczym, jak również przebiegu i wyników procesów gospodarczych odbywających się w tych jednostkach” [1971, s. 657–658]. Takie tradycyjne ujęcie wskazuje na retrospektywne działanie rachunkowości, co jest obecnie wciąż poprawne w odniesieniu do małych podmiotów. Od lat zauważa się jednak w średnich i dużych podmiotach podejście zarówno retro- jak i prospektywne. „Rachunkowość jest szczególnym systemem informacyjno-kontrolnym o charakterze retro- i prospektywnym dostosowanym do celów szeroko pojętego zarządzania finansami podmiotu gospodarczego (organizacji)” [Brzezina 1998, s. 21]. Zgodnie z podaną definicją rachunkowość prospektywna (system probabilistyczny) przewiduje przyszłe zdarzenia i uwzględnia zmiany zachodzące w przedsiębiorstwie i jego otoczeniu.

Cechami wspólnymi obu wskazanych podejść są zarówno jednolite zasady klasyfikacji, jak i przyjęty system pojęć i kategorii ekonomicznych [Foremna-Pilarska i Radawiecka 2007, s. 46]. Można zatem bez wątpliwości przyjąć twierdzenie, że rachunkowość odchodzi coraz dalej od przypisywanej jej roli, jaką jest zliczanie słupków liczb i prowadzenie ksiąg rachunkowych w ciszy zakurzonego gabinetu, a staje się dynamiczną dziedziną biznesu, gdzie liczby zliczane i przetwarzane są przez sprzęt komputerowy najnowszej generacji, a rady dotyczące podejmowania decyzji pochodzą od profesjonalnych zespołów doradczych.

Można zatem stwierdzić, że wielowiekowy rozwój praktyki i teorii rachunkowości nieustannie wpływa na zainteresowanie tą dziedziną i stawia przed nią coraz nowsze wyzwania. Obecnie rachunkowość postrzegana jest jako język biznesu, którym posługują się nie tylko wykwalifikowani księgowi, ale także menedżerowie, właściciele firm, maklerzy czy bankowcy. Taki jest bieżący stan światowej rachunkowości, ale nie potrwa on długo, gdyż dynamika rozwoju wiedzy, technologii i gospodarki wymusza coraz szybsze przemiany we wszelkich sferach życia.

4. Przesłanki oddziaływania rachunkowości na gospodarkę

Wśród przesłanek oddziaływania rachunkowości na gospodarkę należy zwrócić uwagę przede wszystkim na wzrost jej roli jako systemu wspomagającego globalne interesy podmiotów gospodarczych. Współczesna rachunkowość służy szeroko pojętym potrzebom przedsiębiorstw:

- ewidencji operacji gospodarczych,
- wykorzystaniu zgromadzonych danych do analizy i oceny działalności jednostek,
- sprawnemu zarządzaniu.

Poprawnie prowadzona ewidencja operacji gospodarczych wywiera istotny wpływ na rejestrację zachodzących zjawisk, dając właścicielom informację o zasobach, którymi dysponują (środkach pieniężnych, należnościach, zobowiązaniach itp.), dzięki czemu mogą oni podejmować właściwe decyzje biznesowe. Efektywność prowadzonej działalności oraz jej bezpośredni wpływ na gospodarkę są wypadkową prowadzonych analiz danych pochodzących z rachunkowości. Zarządzanie jednostką gospodarczą nie jest bowiem możliwe bez szczegółowego zbadania i poddania ocenie informacji generowanych właśnie przez system rachunkowości. Można zatem w skrócie przyjąć twierdzenie, że prawidłowo prowadzona rachunkowość to rzetelne zapisy powodujące w efekcie trafne decyzje gospodarcze mające na celu rozwój firm, a co się z tym wiąże, całej gospodarki.

Należy zwrócić uwagę, że nie tylko rachunkowość oddziałuje na gospodarkę, ale następuje także sprzężenie zwrotne. Coraz szybciej rozwijająca się gospodarka oraz proces globalizacji prowadzący do swobodnego przepływu towarów kapitałów i ludzi wywierają silny wpływ na zmiany w rachunkowości [Olchowicz i Tłaczała 2008, s. 13]. W efekcie tworzone są standardy rachunkowości mające zapewnić porównywalność danych pochodzących z rachunkowości z różnych krajów.

Do prawidłowej prezentacji oraz zrozumienia i interpretacji informacji pochodzących z rachunkowości konieczna staje się więc coraz częściej znajomość zróżnicowanych przepisów występujących w globalnej gospodarce. Jest to uwarunkowane sytuacją, w której wzrost światowego kapitału wpływa na konieczność poszukiwania coraz nowszych możliwości i kierunków inwestowania ponad granicami krajów. Utrudnieniem dla takich działań jest występująca wciąż dywergencja przepisów w zakresie rachunkowości poszczególnych państw będąca wynikiem ich ukształtowania w ciągu wielu wieków [Garner, McKee i McKee 2008, s. 24].

Prowadzenie rachunkowości zgodnej z międzynarodowymi standardami staje się dla niektórych firm zbyt skomplikowane i kosztowne, dlatego wolą one wykupić profesjonalną usługę i skoncentrować się na swojej podstawowej dzia-

łałości. Dzięki takiemu działaniu przedsiębiorstwo, jako dostawca informacji, ma możliwość podniesienia jej jakości i przez to oddziaływania na obraz swojej sytuacji majątkowej i finansowej na poziomie decyzji i działań operacyjnych [Piątek 2007, s. 10].

5. Rachunkowość we współczesnej gospodarce

Globalizacja światowej gospodarki powoduje nieustanny rozwój systemów rachunkowości w poszczególnych krajach. Współczesne firmy, działając w ciągle zmieniającym się i ewoluującym środowisku gospodarczym i angażując się w zdobywanie nowych rynków, zmuszone są do dostosowywania zasad przyjętych w rachunkowości do oczekiwań potencjalnych kontrahentów. Działania takie powodują najczęściej rozwój i adaptację rozwiązań biznesowych pod wpływem partnera bądź niekiedy próby implementacji własnych zasad [Boczko 2007, s. 821].

Najbogatsze światowe gospodarki, jakimi są między innymi Wielka Brytania [Rodgers 2007]⁴ oraz USA, dążą do konwergencji przepisów w celu ułatwienia międzynarodowej wymiany dóbr i usług oraz uzyskania przewagi konkurencyjnej na rynkach transnarodowych. Działania takie nie pozostają bez wpływu na inne kraje. Szczególne miejsce w tej grupie mają kraje transformacji gospodarczej [Sucher i Alexander 2004, s. 118]. Polski również dotyczy ten światowy trend mający na celu doprowadzenie do powszechnego rozumienia stosowanych w rachunkowości rozwiązań, zwiększających jej czytelność dla potencjalnych odbiorców, a tym samym zdobywających ich zaufanie.

Znajomość oraz akceptacja zasad stojących u podstaw prawidłowej konstrukcji sprawozdań finansowych, zwłaszcza tych, które podlegają ujawnianiu przez podmioty gospodarcze, daje zarządom firm możliwość dotarcia do potencjalnych inwestorów. Można zatem przyjąć, że staranna eliminacja nieprawidłowości mogących zaistnieć w prezentowanych sprawozdaniach ogranicza ryzyko gospodarcze oraz zwiększa atrakcyjność podmiotów w oczach odbiorców [Atrill i McLaney 2010, s. 161].

Zgodnie z tymi założeniami celem rachunkowości w gospodarce rynkowej jest wielopłaszczyznowy pomiar wyniku finansowego, a działalność gospodarcza służy pomnażaniu kapitału [Micherda 2006, s. 25]. Pomiar ten dokonywany jest w ramach rachunku zasobów odzwierciedlonych na kontach bilansowych. Konta te służą ujmowaniu poszczególnych składników majątku i kapitałów jednostki gospodarczej. Sprawozdaniem odzwierciedlającym stan zasobów na konkretny dzień jest bilans. Charakteryzując metodykę prowadzenia rachunkowości, należy

⁴ P. Rodgers w swoich badaniach skupił się na problematyce dostosowania rachunkowości brytyjskiej do rozwiązań zawartych w międzynarodowych standardach rachunkowości.

również podkreślić, że pomiar zasobów został uzupełniony o dane dotyczące kształtowania wyniku finansowego. Odbywa się to w ramach rachunku zysków i strat (w formie porównawczej lub kalkulacyjnej). Wyodrębnia się także rachunek czynników, którego odzwierciedleniem jest rachunek przepływów pieniężnych [Micherda 2001, s. 16].

Można zatem powiedzieć, że współczesna rachunkowość jako system informacji gospodarczej odzwierciedlającej przebieg oraz zaistniałe efekty zjawisk i procesów zachodzących w podmiotach gospodarczych pozwala na prezentację ich sytuacji majątkowej i finansowej. Celem tak rozumianej rachunkowości jest zapewnienie rzetelnego i jasnego obrazu jednostki w sprawozdaniu finansowym. Na podstawie dotychczasowych rozważań uwidacznia się trafność twierdzenia, że rachunkowość jest uniwersalnym i elastycznym systemem informacyjno-kontrolnym odzwierciedlającym przebieg oraz rezultaty działalności jednostek gospodarczych. Jej przedmiotem jest proces reprodukcji kapitałów jednostek gospodarczych, realizowany przez działalność gospodarczą [Micherda 2006, s. 27]. Należy również podkreślić, że rachunkowość nie istnieje bez analizy finansowej. Powszechnie twierdzi się, że analiza finansowa jest integralną częścią szeroko rozumianej rachunkowości. Jest kluczowym narzędziem pozwalającym na ocenę dotychczasowych działań podmiotu gospodarczego oraz osiąganych przez niego wyników na tle konkurencji oraz w danych warunkach rynkowych [Robinson *et al.* 2009, s. 260]. Podejmowanie trafnych decyzji zależy więc w dużej mierze właśnie od poprawnie przeprowadzonej analizy poszczególnych sprawozdań.

Wraz z rozwojem teorii kosztów transakcyjnych⁵ wiążącej koszty koordynacji działań z wykorzystaniem mechanizmów cenowych zmieniło się podejście do rachunkowości jako systemu. Na przełomie XX i XXI w.⁶ nastąpiła zmiana granic organizacyjnych systemu rachunkowości. I. Sobańska zwraca uwagę, że rachunkowość stała się procesem, którego składowymi są komponenty nabywane coraz częściej w formie usług księgowych [2008, 2010, 2011, s. 251–261].

Urynkowieniu komponentów sprzyja stopień ich powtarzalności, niewielki wpływ na kontakty z klientami zewnętrznymi oraz ich homogeniczność, która pozwala na ich standaryzowanie i automatyzowanie. Dotyczy to zwłaszcza

⁵ Pierwszy teorię kosztów transakcyjnych opisał R.H. Coase w 1937 r. [1937, s. 386–405], a rozbudował ją O.E. Williamson [1998]. W teorii tej koszty transakcyjne traktowane są jako trzy współistniejące, powiązane ze sobą elementy: koszty zarządzania, koszty pomiaru i koszty wymiany. Należy podkreślić w ich ramach, często ignorowane, koszty poszukiwania kontrahentów, negocjowania kontraktów czy też koszty ryzyka handlowego mające istotny wpływ na dostosowywanie się korporacji do zmieniających się warunków rynku, co podkreśla M. Nasiłowski [2007, s. 177–178].

⁶ Do lat 80. XX w. istniała tylko jedna forma systemu rachunkowości polegająca na jego całkowitym powiązaniu z podmiotem, którego dotyczył, i podlegająca realizacji przez pracowników zatrudnionych w tym podmiocie [Kiziukiewicz 2002].

komponentów z obszaru rachunkowości finansowej⁷. Sytuacja taka doprowadziła do obniżenia kosztów związanych ze wsparciem procesów biznesowych, jak również była podstawą rozwoju nowoczesnych rynków i usług świadczonych na arenie międzynarodowej.

6. Determinanty rozwoju usług rachunkowości

Ponieważ coraz częściej twierdzi się, że informacje dostarczane przez rachunkowość to swoisty produkt, który powinien spełniać konkretne oczekiwania [Micherda 2006, s. 11], współcześnie potrzeby te zaspokaja outsourcing rachunkowości. Sprzyjają temu wyodrębnienie systemu rachunkowości jako samodzielnego procesu, jego decentralizacja oraz możliwość odseparowania od jednostki, pozwalające na podjęcie prób oszacowania jego kosztów. Analiza elementów kształtujących koszty systemu rachunkowości wykazała, że największy udział miały koszty osobowe oraz koszty nabycia i obsługi profesjonalnych systemów komputerowych. Te drugie były niewspółmiernie wysokie, zwłaszcza w korporacjach rozproszonych terytorialnie, gdzie ich moce obliczeniowe nie były w pełni wykorzystane.

Jak z tego wynika, w praktyce gospodarczej rachunkowość postrzegana jest często jako ten obszar działalności, który wymaga szerokiej specjalizacji, stwarzając jednocześnie możliwość uzyskania oszczędności poprzez przemyślaną redukcję zatrudnienia wśród własnych pracowników wybranego działu oraz pozyskanie zasobów zewnętrznych przy jednoczesnym przeprojektowaniu procesów księgowych w celu zachowania ich prawidłowego przebiegu [Blokdijsk 2008].

Trafne jest zatem twierdzenie, że na informacje pochodzące z systemu rachunkowości kluczowy wpływ w rozwiniętej gospodarce mają odpowiednio wyszkoleni specjaliści, którzy nie tylko gromadzą i zapisują dane, ale także dokonują ich wieloprzekrojowej prezentacji i analizy [Gelinias i Dull 2009, s. 26] z wykorzystaniem najnowszych rozwiązań techniki komputerowej. Wymagania stawiane pracownikom działów rachunkowości ewoluują wraz z rozwojem jej rozwiązań, a zatrudnienie specjalistów staje się coraz bardziej kosztowne. W tabeli 1 przedstawiono oczekiwania pracodawców.

Dla podmiotów gospodarczych działających na globalnych rynkach zatrudnienie wieloosobowej kadry pracowników obsługujących dział rachunkowości oraz zapewnienie im szkoleń, a także najnowszych rozwiązań technicznych do prawidłowego wykonywania powierzonych zadań staje się zbyt dużym obciążeniem. Coraz częstsza jest zatem decyzja dotycząca pozyskania specjalistycznej pomocy z zewnątrz, generująca popyt na konkretne usługi.

⁷ Kryteria te w znacznie mniejszym stopniu można zastosować do rachunkowości zarządczej.

Tabela 1. Wymagane umiejętności pracowników w świetle oczekiwań pracodawców

Stanowisko	Umiejętności „miękkie”	Umiejętności „twarde”
Księgowy	dokładność, odpowiedzialność, sumienność, terminowość, umiejętność organizacji pracy, umiejętność pracy w zespole, zdolności analityczne	wiedza z zakresu rachunkowości, prawa podatkowego, zarządzania finansami, znajomość ogólnych zasad rachunkowości oraz ewidencji księgowej, w tym planu kont, umiejętność rozumienia treści ekonomicznej kont księgowych, umiejętność współpracy z instytucjami (Zakład Ubezpieczeń Społecznych, urząd skarbowy)
Analitik	inicjatywa, koncentracja, organizacja pracy, praca zespołowa, rzetelność, umiejętność współpracy z osobami z różnych działów jednostki, zdolności analityczne	umiejętność zarządzania informacją, znajomość analizy finansowej
Pracownik audytu	etyka, organizacja pracy, umiejętność współpracy z osobami z różnych działów jednostki, umiejętność pracy w zespole	znajomość zagadnień prawnych i analizy finansowej
Windykator	asertywność, konsekwencja, nastawienie na osiągnięcia, organizacja pracy, umiejętność podejmowania decyzji, umiejętność wywierania wpływu, zdolności analityczne	znajomość procedur windykacyjnych, znajomość rachunkowości
Pracownik kadr/płac	empatia, komunikatywność, terminowość, umiejętności interpersonalne, umiejętności pracy w zespole, zdolności organizacyjne	znajomość prawa pracy, prawa podatkowego, podstaw rachunkowości, technik motywacji, wiedza z zakresu zarządzania

Źródło: [Gos i Hońko 2011, s. 131].

Powszechne zapotrzebowanie na usługi w zakresie rachunkowości wynika zatem nie tylko ze specjalistycznej wiedzy osób i podmiotów je oferujących, ale też z ich dostępu do najnowocześniejszych technologii. Oferowanie wysokiej jakości usług przy jednoczesnym obniżaniu ich kosztów jest wynikiem ekonomii skali, gdyż liczba klientów korzystających z takiej obsługi z roku na rok się zwiększa [Johnston i Clark 2008, s. 308]. Świadczenie usług z zakresu rachunkowości odbywa się odpłatnie za pośrednictwem Internetu z wykorzystaniem najnowocześniejszych elektronicznych środków przekazu, które zapewniają szybkość przepływu informacji, a jednocześnie ich wysoką jakość.

7. Rynek usług outsourcingu finansowo-księgowego na przykładzie Polski

Szczególne miejsce na mapie sektora *business process offshoring* oraz *shared service center*⁸ (BPO/SSC) zajmują obecnie kraje Europy Środkowo-Wschodniej będące silnymi konkurentami krajów Zachodu w zakresie kosztów pracy oraz posiadanego w tej dziedzinie doświadczenia.

Wśród warunków wpływających na postrzeganie rynków jako atrakcyjnych miejsc dla lokalizacji usług rachunkowych należy wymienić:

- korzyści finansowe będące efektem co najmniej 30–40-proc. obniżenia kosztów przetwarzania danych w porównaniu z generowanymi w krajach Europy Zachodniej i USA,
- bliskość kulturowa z rynkami Europy Zachodniej i Ameryki Północnej (zwłaszcza w zakresie postrzegania świata, religii, dostępności wysoko wykwalifikowanej siły roboczej i znajomości języków obcych),
- wykorzystanie nowoczesnych technologii oraz dostęp do bazy biurowej, co sprzyja wspieraniu zadań biznesowych,
- znajomość międzynarodowego prawa i przepisów z dziedziny finansów,
- przynależność do Unii Europejskiej.

Badania prowadzone od lat przez różne instytucje (np. A.T. Kearney [*Offshoring... 2009*], Colliers i A.T. Kearney [*BPO/SSC... 2010*]), wskazują, że lokalizacja ośrodków BPO podlega zmianom wraz ze zwiększaniem się dostępu do nowoczesnych technologii informatycznych i transportowych. Pomimo wciąż znaczącej przewagi dużych miast jako kluczowych ośrodków usług biznesowych wzrasta znaczenie nowych ośrodków BPO. Czynnikiem sprzyjającym nowym lokalizacjom są między innymi niższe koszty wynajmu powierzchni i pracy przy zachowaniu jej wysokiej jakości.

Podjęcie przez inwestora decyzji o wyborze miejsca działania uzależnione jest od jego oczekiwań co do wartości dodanej wynikającej z pełnionych funkcji. Miasta o największym doświadczeniu i renomie w zakresie BPO są zwykle dostawcami najdroższych, ale też najbardziej zaawansowanych usług (zarządzanie relacjami z klientem, doradztwo biznesowe, analiza i prognozowanie), co pozwala na zachowanie odpowiedniego poziomu zysków. Miasta o mniejszym doświadczeniu oferują niższe ceny i mogą być dostawcami podstawowych usług BPO (podstawowe wsparcie IT, centra obsługi klienta, przetwarzanie transakcji).

Zgodnie z danymi aktualnymi w maju 2011 r. w Polsce funkcjonowały 282 centra usług z kapitałem zagranicznym należące do 220 inwestorów. Ich lokalizację przedstawia tabela 2.

⁸ SSC jest to centrum jednolitych usług, najczęściej administracyjno-księgowych oferowanych różnym podmiotom w ramach BPO.

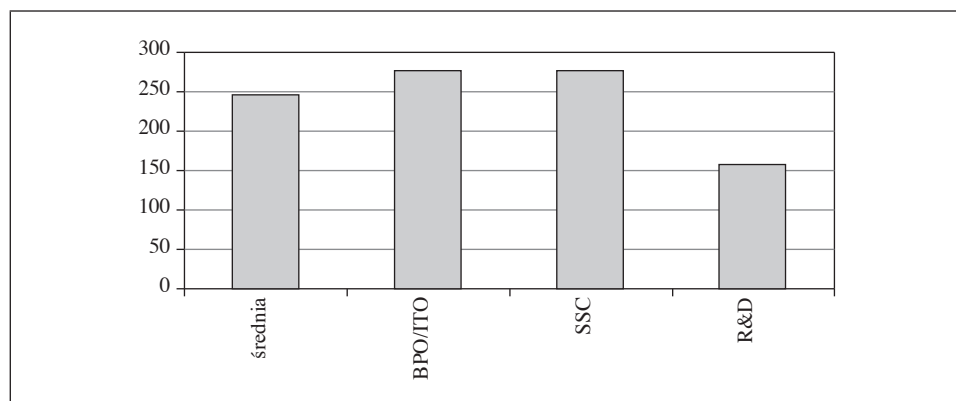
Tabela 2. Centra biznesowe w Polsce

Miasto	Liczba centrów	Zatrudnienie (w tys.)
Warszawa	54	> 10
Kraków	43	> 10
Wrocław	38	> 10
Łódź	31	5–10
Trójmiasto	> 20	5–10
Katowice (aglomeracja), Poznań	> 20	2,5–5
Bydgoszcz, Szczecin, Lublin	2–9	1,2–5
Olsztyn, Bielsko-Biała, Częstochowa, Rzeszów	2–9	< 1
Białogard, Tczew, Elbląg, Toruń, Mława, Ciechanów, Radzymin, Siedlce, Konin, Zielona Góra, Rawa Mazowiecka, Grójec, Zgorzelec, Kielce, Dębica, Rybnik	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Sektor... 2011].

Skala zatrudnienia jest zróżnicowana i uzależniona od specjalizacji centrów. Wspólną cechą jest jednak stabilny wzrost sektora, który oceniany jest na około 20–25% w skali rocznej.

Istotny dla rozwoju sektora jest fakt, że centra zarówno obsługują firmę macierzystą, jak i wykorzystują wolne moce obliczeniowe oraz zaangażowanie pracowników do świadczenia usług odbiorcom zewnętrznym. W literaturze jest to określane mianem hybrydowego świadczenia usług [Bals i Hartmann 2008, s. 42–43].

Rys. 1. Przeciętne zatrudnienie w specjalistycznych centrach

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Sektor... 2011].

Pomimo powszechnego przeświadczenia o kluczowej roli kryzysu w hamowaniu gospodarki zatrudnienie w sektorze usług biznesowych w Polsce wzrasta w szybkim tempie, od ok. 45 000 osób w 2008 r. do ok. 70 000 zatrudnionych obecnie i szacunkowych 80 000 w roku 2012. Liczby te będą rosły również w latach następnych, co wynika zarówno z zapotrzebowania na specjalistów, jak i z wysokiej oceny Polski jako dostarczyciela profesjonalnych usług o stosunkowo niewysokiej cenie.

8. Podsumowanie

Ewolucja rachunkowości w XXI w. wynika z tego, że ta dziedzina o wielowiekowej tradycji musi zaspokoić potrzeby współczesnej gospodarki. Dynamiczny rozwój rynków oraz powszechna informatyzacja powodują konieczność sprostania oczekiwaniom użytkowników informacji pochodzących z rachunkowości. To właśnie oni podejmują ekonomiczne decyzje warunkujące dalszy rozwój światowej gospodarki, a ten z kolei na zasadzie sprzężenia zwrotnego wpływa na coraz nowsze oczekiwania względem rachunkowości.

Do sprostania wymogom współczesnej gospodarki dotyczącym zachowania jak najwyższej jakości informacji pochodzących z rachunkowości, konieczne staje się coraz częściej wykorzystanie specjalistycznej wiedzy i doświadczenia firm outsourcingowych. Działania takie przynoszą korzyści podmiotom, które nabywają usługi, jak również wpływają na rozwój regionów, w których centra są umiejscowione.

Literatura

- Atrill P., McLaney E. [2010], *Accounting and Finance: Compiled from Accounting. An Introduction*, 4th ed., Pearson Education, London.
- Bals L., Hartmann E. [2008], *Sourcing of Services, Consulting Services Research*, Nova Science Publishers.
- Blokdijk G. [2008] *Outsourcing 100 Success Secrets, 100 Most Asked Questions: The Missing IT, Business Process, Call Center, HR – Outsourcing to India, China and More Guide*, USA.
- Boczko T. [2007], *Corporate Accounting Information Systems*, FT Prentice Hall.
- BPO/SSC Opportunities in Central and Eastern Europe. Improving through Moving* [2010], Colliers & A. T. Kearney, International Report, May 14, 2010.
- Brown R. [2006], *A History of Accounting and Accountants*, Cosimo.
- Brzezina W. [1998], *Ogólna teoria rachunkowości*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa.
- Coase J.R.H. [1937], *The Nature of the Firm*, „Economica”, New Services, 4 (16).
- Dobjina M. [1997], *Rachunkowość zarządcza i controlling*, PWN, Warszawa.

- Foremna-Pilarska M., Radawiecka E. [2007], *Rachunkowość na tle rozwiązań międzynarodowych*, Difin, Warszawa.
- Garner D.E., McKee D.L., McKee Y. [2008], *Accounting and the Global Economy after Sarbanes-Oxley*, M. E. Sharpe, New York.
- Gelinas U.J., Dull R.B. [2009], *Accounting Information Systems*, 8th ed., South-Western, USA 2009.
- Gos W., Hońko S. [2011], *Propozycja modyfikacji programu kształcenia księgowych w wyższych uczelniach w świetle Krajowych Ram Kwalifikacji*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 62 (118), SKwP.
- Horngrén Ch.T., Datar S.M.R., Foster G. [2003], *Cost Accounting. A Managerial Emphasis*, 11th ed., Prentice Hall.
- Johnston R., Clark G. [2008], *Service, Operations, Management, Improving Service Delivery*, 2nd ed., FT Prentice Hall, England.
- Kiziukiewicz T. [2002], *Organizacja rachunkowości w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.
- Kodeks handlowy z 27 czerwca 1934 r. [1934], Dz.U. z 30 czerwca 1934 r., nr 57, poz. 502.
- Mała encyklopedia rachunkowości* [1971], red. S. Skrzywan, PWE, Warszawa.
- Micherda B. [2001], *Ustawa o rachunkowości ze skorowidzem*, Zakamycze, Kraków.
- Micherda B. [2006], *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Difin, Warszawa.
- Nasiłowski M. [2007], *System rynkowy: podstawy mikro- i makroekonomii*, KeyText, Warszawa 2007.
- Nikolai L., Bazley J., Jones J. [2007], *Intermediate Accounting*, 11th ed., South-Western, USA.
- Offshoring for Long-Term Advantage* [2009], A.T. Kearney, Global Services Location.
- Olchowicz I., Tłaczała A. [2008], *Sprawozdawczość finansowa według krajowych i międzynarodowych standardów*, Difin, Warszawa.
- Piątek E. [2007], *Polityka finansowa grupy kapitałowej*, CeDeWu.pl, Warszawa.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu* [1982], Pallottinum, Poznań–Warszawa.
- Rodgers P. [2007], *International Accounting Standards. From UK Standards to IAS – an Accelerated Route to Understanding the Key Principles*, CIMA Publishing, London.
- Ryan B., Scapens R.W., Theobald M. [2002], *Research Method & Methodology in Finance & Accounting*, 2nd ed., Thomson, London.
- Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Polsce* [2011], ABSL, Warszawa.
- Sobańska I. [2008], *Relacje międzyorganizacyjne – nowe spektrum rachunkowości zarządczej*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 42 (98), SKwP, Warszawa.
- Sobańska I. [2010], *Podejście Lean [w:] Rachunkowość zarządcza. Podejście operacyjne i strategiczne*, red. I. Sobańska, C.H. Beck, Warszawa.
- Sobańska I. [2011] *Granice organizacyjne systemu rachunkowości*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości nr 62 (118), SKwP, Warszawa 2011.
- Sucher P., Alexander D. [2004], *The Preparation of IAS Financial Statements: A Case Study in a Transitional Economy [w:] Accounting and Accountability in Emerging and Transition Economies*, Elsevier, Oxford.
- Surdykowska S.T. [1999], *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze, Kraków.
- Waymire G., Basu S. [2008], *Accounting in an Involved Economic Institution*, Publishers Inc., Hanover.
- Williamson O.E. [1998], *Ekonomiczne instytucje kapitalizmu. Firmy, rynki, relacje kontraktowe*, PWN, Warszawa.

The Evolution of Accounting as a Determinant of the Development of Financial Services

The article looks at the centuries-old history of accounting, from ancient times up to the modern conditions prevailing in the global economy. The impact of accounting on the economy and feedback are shown. The article also stresses the need for accounting to be harmonised and the individuals engaged in it to become specialised so as to ensure that the information being presented is credible and a true picture of the company is put forth. The author also discusses the increasingly common use of knowledge and the involvement of companies providing specialist services to promote the desired quality of information from accounting while also reducing the cost of acquiring that information.

Keywords: accounting, financial services, development, outsourcing.